

De floristische Commissies van de Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging in historisch perspectief

A.A. Sterk (D. van Troostwijkstraat 40, 1391 ET Abcoude)

Inleiding

De floristiek heeft vanouds een belangrijke plaats gehad binnen de KNBV. Tot mei 1990 had de vereniging zelfs twee commissies voor de Nederlandse flora namelijk de Commissie voor het Floristisch Onderzoek van Nederland (CFON) en de Commissie voor de Bescherming van de Wilde Flora (CBWF).

In de laatste jaren vonden er binnen de floristiek en binnen de KNBV ontwikkelingen plaats waaruit duidelijk werd dat het gewenst zou zijn dat beide commissies tot fusie zouden komen en niet afzonderlijk, en in zekere isolatie van elkaar, verder zouden werken. Door een bundeling van krachten zouden er nieuwe stimulansen kunnen ontstaan voor studie, onderzoek en voorlichting met betrekking tot de Nederlandse flora. Op voorstel van beide commissies heeft het bestuur van de KNBV dan ook op haar jaarvergadering van mei 1990 besloten om tot fusie over te gaan. Er is daardoor een nieuwe commissie ontstaan, die als naam heeft gekregen: Commissie voor Onderzoek en Behoud van de Wilde Flora. Door deze fusie is er aan het afzonderlijke bestaan van beide floristische commissies dus een einde gekomen. Deze gebeurtenis was de aanleiding om kort stil te staan bij de geschiedenis van beide commissies. Zij hebben gefunctioneerd in een periode waarin er zich grote veranderingen hebben voltrokken in het Nederlandse landschap. Deze hebben een diepgaande invloed gehad op onze flora. We vinden dit, zoals we zullen zien, weerspiegeld in de activiteiten van de 'oude' commissies.

Over de geschiedenis van de Nederlandse Botanische Vereniging (NBV) bestaat veel informatie. Wij noemen hier Wachter¹ en Smit². Historische gegevens over de commissies zijn te vinden bij Jansen³, Van Soest⁴, Weevers⁵, Jonker⁶ en de Jaarverslagen van de KNBV.⁷

De geschiedenis van beide commissies is zeer nauw verweven met algemene historische ontwikkelingen in de Nederlandse floristiek en de natuurbescherming. Aan deze ontwikkelingen zal dan ook aandacht worden besteed.

1. De Commissie voor het Floristisch Onderzoek van Nederland

A. Voorgeschiedenis

Deze commissie is de oudste van de twee floristische commissies; zij is tevens een van de oudste commissies van de NBV. Voor een goed inzicht in haar geschiedenis is het nodig om de historische speurtocht te beginnen bij de stichting van de NBV. Deze vond plaats in 1845 te Leiden. Dr. R.B. van den Bosch had in de 'Oprechte Zaturdagsche Haarlemse Courant van 19 Juli Anno 1845' namens enkele collega's een oproep laten plaatsen (die nog tweemaal herhaald werd) voor een vergadering van hen die belangstelling hadden voor de studie van de Nederlandse flora. Deze vergadering zou plaatsvinden in hotel 'du Lion d'Or' te Leiden. Twintig personen gaven aan de oproep gehoor onder wie veel medici en juristen. Er waren ook twee hoogleraren in de botanie bij, namelijk prof. M.I. Cop uit Deventer en prof. dr. W.H. de Vriese uit Leiden.

Volgens Wachter¹ was het een bijna revolutionaire daad om in die tijd een wetenschappelijke vereniging te willen stichten zonder het patronaat van één der in den lande aanwezige hoogleraren.

Van den Bosch sprak in zijn openingstoespraak¹ de wens uit om te komen tot "eene volledige wetenschappelijke kennis der in ons vaderland voorkomende planten en als uitvloeisel daarvan eene Flora van Nederland." Hij stelde voor een vereniging op te richten waarin "allen zonder onderscheid, die zich in ons vaderland op Botanische studien toeleggen, in onze vereeniging een gemeenschappelijk middenpunt hunner verschillende rigtingen aangeelde onderzoekingen kunnen vinden." De realisatie van dit punt is, zoals we zullen zien, aanleiding geworden tot een heftige strijd tussen floristen en niet-floristen.

Als gevolg van de vergadering in Leiden werd 'De Vereeniging voor de Nederlandsche Flora' opgericht. Het eerste bestuur bestond geheel uit artsen, Van den Bosch werd de president. Naast de vice-president en de secretaris was er in het bestuur nog de Conservator Herbarii; deze was belast met het beheer van het herbarium en was in de vereniging een belangrijke figuur. De eerste Conservator was dr. J.H. Molkenboer. De oprichting van deze vereniging stond niet op zichzelf. Er werden in die tijd meer verenigingen gesticht op het gebied van de biologie zoals de Nederlandse Entomologische Vereniging in 1845 en de Nederlandse Dierkundige Vereniging in 1872. Het maakte deel uit van een opleving van het culturele leven in ons land in de 19e eeuw.^{2 8} Het ontstaan van verenigingen op speciale gebieden was verder een gevolg van de verdergaande specialisatie in de biologie.⁹ Uit de toespraak van Van den Bosch wordt duidelijk dat er nog geen gedocumenteerde (dat wil zeggen op een representatief herbarium gebaseerde) Flora van Nederland was. Dit betekent niet dat er geen enkele documentatie was. Er waren onder meer de kruidboeken van Dodonaeus (1554, 1644) en Lobelius (1581). Verder streekflora's en soortenlijsten uit de 17e en 18e eeuw, onder meer van Hondius (1621, omgeving Terneuzen), Knijf (1621, het Gooi), Vorstius (1633, Leiden), Bruman (1662, Zwolle), Commelin (1883), De Gorter (1745, Gelderland), Meese (1760, Friesland) en Loosjes (1779, Haarlem). Verder was er het pionierswerk van David de Gorter, die de eerste nationale Flora schreef (Flora Belgica, 1767,

1768 en Flora VII Provinciarum Belgii foederale indigena, 1781, waarin voor het eerst de binaire nomenclatuur werd gebruikt) en de aanvullingen hierop van Van Geuns (1788) en De Geer (1814). Uit de eerste helft van de 19^e eeuw was er tenslotte de Flora van Van Hall (1825, 1836). (Voor uitvoeriger informatie wordt verwezen naar literatuurnummer 10.)

Ondanks al deze informatie was de kennis van de flora van ons land verre van voldoende en het doel van de nieuwe vereniging was dan ook: "eene aan de tegenwoordige eischen der Wetenschap beantwoordende Kennis der Flora van Nederland." Om dit doel te bereiken was het nodig een voor ons land representatief herbarium bijeen te brengen en een bibliotheek in te richten. Het herbarium kwam er en breidde zich door schenkingen snel uit. Het werd een traditie dat de leden hun herbarium aan de NBV schonken. Dit gebeurde voor het laatst in 1948 door Joh. Jansen (2519 exemplaren) en door C.G.G.J. van Steenis (2919 exemplaren). Daarna gingen donaties meestal naar het Rijksherbarium of een ander universitair herbarium.¹¹ Er waren in de begintijd van de NBV in ons land wel enkele herbaria van de inheemse flora, maar deze waren verre van representatief voor ons land. Het belangrijke herbarium van David de Gorter, dat de grondslag voor zijn nationale Flora vormde, was zoek en dit was een groot nadeel voor Van den Bosch en de zijnen. Een deel ervan is nu bekend en bevindt zich in het Rijksherbarium. Het Verenigingsherbarium werd aanvankelijk op verschillende adressen gehuisvest tot het in 1871 in het Rijksherbarium terecht kwam, toen prof. W.F.R. Suringar, hoogleraar te Leiden en directeur van het Rijksherbarium, tevens Conservator Herbarii werd. Het herbarium is er, met een onderbreking van 1912–1925 (toen het gehuisvest was in een gehuurd gebouw van het Koloniaal Instituut te Haarlem) tot op de huidige dag gebleven.

De vergaderingen werden in de begintijd goed bezocht. Het hoofdaandeel werd gevormd door de bespreking van de ingezonden planten. Deze besprekingen vinden nog tot in de huidige tijd plaats op de vergaderingen van CFON en zij vormden en vormen met de excursies de grote aantrekkelijkheid voor de leden. Zoals gezegd nam de omvang van het herbarium in de begintijd der NBV snel toe en twee jaren na de oprichting besloot men op basis van de verzamelde gegevens tot de uitgave van de *Prodromus Florae Batavae*. Deze *Prodromus* was bedoeld als de voorloper van de kritische Verenigingsflora. Het eerste deel verscheen in 1850 en het laatste in 1866. Later (1901–1906) verscheen een tweede uitgave. De *Prodromus* geeft een goed beeld van de flora van ons land van het begin van de 20^e eeuw. Mede hierdoor weten we hoe snel onze flora in deze eeuw verarmd is. De Vereniging kreeg al spoedig met tegenslagen te kampen en de activiteiten van de leden, waaronder het bijeenbrengen van herbarium materiaal, namen af. De omstandigheid dat de Amsterdamse prof. C.A.J.A. Oudemans in 1859 buiten de Vereniging om het eerste deel van zijn *Flora van Nederland* publiceerde, had een zeer ongunstige invloed op het ontstaan van een Verenigings-Flora, want Oudemans' Flora verschilde sterk van de Flora die Van den Bosch en de zijnen (waartoe overigens ook prof. Oudemans behoorde) wilden uitgeven. Maar toch betekende het verschijnen van de Flora van Oudemans waarschijnlijk het einde van de toenmalige plannen tot uitgave van een kritische verenigingsflora.⁸

In 1867 hield men volgens Wachter de merkwaardigste vergadering van de NBV uit de 19^e eeuw.¹ Er waren 5 leden opgekomen. Op de agenda stonden de volgende punten: 1) moet de Vereniging worden opgeheven en 2) moet het herbarium der Vereniging worden afgestaan aan het Rijk. De vergadering was tegen ontbinding der NBV en tegen afstand van het herbarium aan het Rijk. Men besloot de Statuten te wijzigen. In 1868 werd erin opgenomen dat de doelstelling der Vereniging was: de bevordering der Botanie in haar geheelen omvang. De naam werd: 'De Nederlandsche Botanische Vereeniging'. Hierdoor

probeerde men het exclusief floristisch karakter van de vereniging te doorbreken en haar aantrekkelijker te maken voor niet-floristen. In feite veranderde er nog weinig.

In 1871 vierde men het 25-jarig bestaan en ter gelegenheid hiervan hield de voorzitter, prof. Oudemans, een feestrede voor een vergadering van slechts 4 personen. In zijn rede getuigde hij: "van een gemengd gevoel van vreugde en weemoed." De rede was een ere-saluut aan de oprichters. Er was ook een feestgeschenk; men was in staat om met behulp van de Teylers Stichting het herbarium van Van Hall te kopen dat van zeer grote betekenis was voor de studie aan de Nederlandse flora. Ondertussen groeiden de weerstanden van de vele niet-floristen. Ze konden de Vereniging niet als ontmoetingsplaats gebruiken en konden het Nederlands Kruidkundig Archief, dat eerst in 1867 het orgaan van de Vereniging was geworden en dat in feite niet meer was dan een regionaal floristisch tijdschrift, evenmin zien als middel voor het verspreiden van hun wetenschappelijke resultaten. Lotsy sprak uit dat de Vereniging langzaam maar zeker de kant uitging van de liefhebberij-botanie, dat het aantal 'Levende-Natuur-mensen' toenam en dat botanici van professie zich hoe langer hoe minder op de bijeenkomsten vertoonden. Ook het Nederlands Kruidkundig Archief voldeed niet meer. Vooral onder invloed van Lotsy besloot men in 1904 tot een compromis voor de problemen; men richtte twee afdelingen op: een voor de floristen, Afdeling A, en een voor de niet-floristen, Afdeling B. Van belang was dat Nederland in die tijd botanici van internationale bekendheid telde, zoals de hoogleraren Hugo de Vries, J.W. Moll en F.A.F.C. Went, die niet in de eerste plaats in de floristiek geïnteresseerd waren. De splitsing had ook gevolgen voor het tijdschrift. Het Nederlands Kruidkundig Archief bleef bestaan en bleef bestemd voor publicaties over de Nederlandse flora en bevatte verslagen van vergaderingen en mededelingen van de vereniging. Het nieuw opgerichte *Recueil des travaux botaniques néerlandais* bevatte artikelen over de verschillende gebieden der botanie (maar veelal plantenfysiologisch) in de drie moderne talen. De oplossing van de twee afdelingen voldeed niet. De conflicten liepen zo hoog op dat de Vereniging uiteen dreigde te vallen en in 1907 besloot men tot het opstellen van nieuwe statuten zodanig dat alle botanici zich nu werkelijk in de Vereniging thuis konden voelen. Deze statuten werden in 1909 aangenomen. De Afdelingen werden opgeheven en er werden commissies ingesteld. Het duurde evenwel nog wel even voordat alle commissies een eigen leven konden leiden en hun eigen vergaderingen kregen. Vanaf die tijd werd het een gewoonte dat iedere botanicus lid werd van de Vereniging. In de nieuwe statuten vinden we de Afdeling A terug in de CFON. Ook de Commissie voor de Bibliotheek en het Herbarium was min of meer een zaak van de floristen.

Volgens Wachter¹ was er door de wijziging van de statuten een geheel andere vereniging gevormd. Van een min of meer besloten floristische vriendenkring, die ook niet-floristen in zijn midden had geduld, was er tenslotte een algemeen botanische vereniging ontstaan.

B. Periode tot de Tweede Wereldoorlog

Na de reorganisatie van de NBV voelden de floristen zich in het begin in hun eigen CFON niet erg thuis. Deze commissie had alleen tot taak de gegevens voor de kennis van de Nederlandse flora te bewerken en excursies te organiseren. Het aantal floristen dat de vergaderingen van de Vereniging bezocht was niet groot en zij zonden geen planten meer in zoals vroeger. De floristen hadden op de excursies nog wel contact met elkaar maar de

floristiek floreerde niet meer. Toen is er op voorstel van P. Jansen (te zijnen huize) in 1911 een Floristische Club gesticht. Deze verbrak de band met de NBV niet. Na overleg met het bestuur der NBV, die deze gang van zaken betreunde, werd aan de CFON bericht dat de Commissie zo dikwijls als zij dat nodig oordeelde vergaderingen kon beleggen. De mededelingen die op deze bijeenkomsten werden gedaan konden in het Nederlands Kruidkundig Archief geplaatst worden. De Club accepteerde deze voorstellen, hief zichzelf op en zo kon de floristiek zich binnen de NBV weer ontplooiën. Er ontstond een bloeiend leven binnen de CFON en er ontwikkelde zich een eigen 'cultuur'. Op de vergaderingen, waaraan ook niet-botanici, niet-biologen en niet-academici deelnamen en deelnemen, en die sindsdien rond Kerst en Pasen worden gehouden, brachten de leden als vanouds planten mee die determinatieproblemen gaven of die op een of andere wijze interessant waren. Er ontstonden dan uitvoerige discussies. Ook werden er excursies gehouden, twee of meer per jaar.

De voorjaarsexcursie was algemeen floristisch, terwijl de zomerexcursie gebruikt werd voor de kartering van de Nederlandse flora. Dit ging met de methode van de plantenkaartjes, die door Goethart en Jongmans in 1902 ontwikkeld was. Hierbij gebruikte men de zogenaamde streeplijsten. De resultaten van vergaderingen en excursies met complete soortenlijsten werden gepubliceerd in het Nederlands Kruidkundig Archief. Vooral in de jaren '20 en '30 was er een grote floristische activiteit en werd er veel 'gehokt'. Er werd op deze wijze een schat aan gegevens verzameld die we nu nog terug vinden in de Atlas van de Nederlandse Flora.

Belangrijke botanici-floristen uit de tijd tussen de twee wereldoorlogen waren onder meer Heukels, Wachter, Jansen, Kloos, De Leeuw, Van Soest, Van Ooststroom, Reichgelt en Kern.

Intussen was er een belangrijke ontwikkeling in ons landschap gaande namelijk de afsluiting van de Zuiderzee en de inpoldering van delen ervan. Deze zouden flora en vegetatie van de Zuiderzee en haar omgeving zeer sterk beïnvloeden. In 1926 hield W. C. de Leeuw op de Paasvergadering van de CFON in verband met het voorgaande dan ook een krachtig pleidooi voor het onderzoek naar de gevolgen van de veranderingen in het gebied van de Zuiderzee. Dit leidde in 1927 tot de instelling van de 'Subcommissie voor het Botanisch Onderzoek van de Zuiderzee en Omgeving'. In de wandeling werd ze aangeduid als de 'Zuiderzeecommissie'. Deze subcommissie van de CFON heeft met steun van het Rijk zeer veel gegevens opgeleverd. In 1958 werd ze opgeheven.

De CFON heeft in 1930 bij het ontstaan van de stichting 'Instituut voor het Vegetatie-Onderzoek van Nederland', kortweg IVON, een belangrijke rol gespeeld. Een van de leden van de Commissie zou volgens afspraak worden gekozen als bestuurslid van het IVON. Hierdoor was er enerzijds een duidelijke band met de floristen, terwijl anderzijds het IVON zijn zelfstandigheid kon behouden. Het IVON, dat zijn grootste bloei beleefde in de periode 1929-1939, heeft een zeer grote bijdrage geleverd aan de kennis van onze flora en haar verspreiding door middel van de plantenkaartjes. Het waren vooral amateurfloristen die veel hebben bijgedragen. De leden van de Commissie voor de Bescherming van de Wilde Flora behoorden tot de meest actieve 'hokkers',¹²

Een belangrijke ontwikkeling was de opkomst van de 'plantensociologie', die ook onder floristen populair was geworden. In 1932 werd hiervoor een aparte commissie ingesteld, namelijk de Commissie voor Biosociologie en Veenonderzoek. De plannen voor deze Commissie werden uitgewerkt met afgevaardigden van de CFON.

C. Periode na de Tweede Wereldoorlog

Kort na de Tweede Wereldoorlog (oktober 1945) werd het 100-jarig bestaan van de NBV gevierd. Bij deze gelegenheid werd de Vereniging onderscheiden met het predikaat Koninklijk. Zij nam toen het veelbelovende initiatief om te komen tot de uitgave van een Flora Neerlandica. Dit initiatief was voorbereid door een commissie onder voorzitterschap van prof. dr. H.J. Lam uit Leiden.¹³ In de opzet van deze Flora kunnen we aspecten terug vinden van de plannen van Van den Bosch uit de beginperiode van de Vereniging. Zou dan toch het streven uit de oprichtingstijd alsnog verwezenlijkt worden? Het heeft niet zo mogen zijn. De Flora Neerlandica heeft een aantal afleveringen gekend, waaraan vooral vanuit het Rijksherbarium is gewerkt door S.J. van Oostroom en Th.J. Reichgelt. In de jaren '80 is het werk evenwel ter ziele gegaan. De oorzaak was dat de kritische bewerking van de Flora van Nederland een full-time job is voor een groep onderzoekers en dit is teveel voor een particuliere vereniging. Voor de tweede maal had de NBV haar mogelijkheden overschat!

Na de Tweede Wereldoorlog was de bloeitijd van de floristiek, die vooral het werk was geweest van amateurs, (voorlopig) voorbij. We zien nu dat het Rijksherbarium steeds meer bij de voortgang van het floristisch onderzoek werd betrokken. Vroeger was het Rijksherbarium altijd op de achtergrond gebleven, maar was desalniettemin voor de Vereniging van veel belang geweest, omdat ze onderdak bood aan haar herbarium. Op grond van dit herbarium had prof. W.F.R. Suringar, vlak voor zijn benoeming tot directeur van het Rijksherbarium (1871), zijn befaamde Zakflora gepubliceerd (1870). Het Rijksherbarium heeft in vroeger tijden ook bijgedragen door de plantengeografische studies van Goethart en Jongmans en als thuisbasis voor het IVON. Voor het verdere verloop van de geschiedenis was het voorts van veel betekenis dat de bewerking van de toonaangevende Flora van Heukels in handen kwam van dr. S.J. van Oostroom, die staflid van het Rijksherbarium was. De ontwikkeling ging verder en we zien dat er in 1954 op het Rijksherbarium een afdeling Nederlandse (& Europese) flora is ontstaan.¹³ Deze afdeling nam in de jaren '60 geleidelijk aan het werk van het IVON over waarbij tenslotte het IVON als aparte organisatie verdween. Het werk werd door het Rijksherbarium in samenwerking met de CFON voortgezet.

Intussen was in 1952 de uitgave van de tijdschriften van de KNBV (het Nederlands Kruidkundig Archief en het Recueil) gestaakt. Zij werden vervangen door de Acta Botanica Neerlandica. Dit nieuwe tijdschrift droeg veel kenmerken van het Recueil en bevatte artikelen in een van de drie moderne talen; Nederlands was niet toegestaan. In het Nederlands Kruidkundig Archief werden voor de oorlog altijd uitgebreide verslagen van de meerdaagse zomerexcursies (de zogenaamde Unio-excursies) met soortenlijsten uit de bezochte kwartierhokken opgenomen. Na de oorlog gebeurde dit voor het laatst met de Unio-excursie van Voorne in 1948. Er waren toen niet voldoende actieve floristen meer om dit werk voort te zetten; later zullen we weer een opleving van de hok-excursies zien.

In de jaren '50 kreeg het inventarisatieonderzoek weer nieuwe impulsen. Er waren nieuwe stafkaarten verschenen met een km-raster. Op voorstel van Van Soest werd in 1953 besloten om een nieuwe hok-indeling in te voeren. Men besloot toen de eerste inventarisatieronde met terugwerkende kracht tot 1 januari 1950 af te sluiten, en begon toen aan een nieuwe, tweede, inventarisatieronde, die tot ongeveer 1980 zou duren.¹² Een indruk van de omvang van het werk, dat de floristische inventarisatie van ons land met zich meebrengt, krijgt men wanneer men bedenkt dat Nederland 1677 uurhokken telt, ieder van 25 km². In

deze uurhokken komen ca. 1450 inheemse soorten voor. Ter stimulering en ondersteuning van het inventarisatieonderzoek en ook als reactie op het verdwijnen van het Nederlands Kruidkundig Archief verscheen in 1956 een nieuw tijdschrift, namelijk het 'Correspondentieblad ten dienste van de floristiek en het vegetatieonderzoek in Nederland'. Het was een gezamenlijke uitgave van Rijksherbarium en IVON. Dit gestencilde blad werd na 19 nummers in 1961 opgevolgd door het gedrukte *Gorteria*. *Gorteria* had evenals zijn voorganger als doelstelling om het contact te bevorderen en ideeën uit te werken tussen amateurs en vakbotanici, die zich bezig houden met floristisch en vegetatiekundig werk in ons land. In *Gorteria* werden de vergaderingen van de CFON aangekondigd en werden verslagen gepubliceerd.

In de jaren '70 begon de floristische activiteit weer toe te nemen. Zo nam in 1976 de CFON het besluit om samen met het Rijksherbarium in de periode van mei tot half september op een aantal (tot wel 12 toe) zaterdagdagen floristenexcursies te houden. Dat zou dan moeten gebeuren in uurhokken die slecht bekend waren. Het doel hiervan was om de nodige gegevens te verzamelen om met succes de tweede IVON-inventarisatieronde 1950–1980 te kunnen afronden.

Onderwijl waren er andere belangrijke ontwikkelingen gaande. In 1975 werd het eerste 'floristenconcilie' gehouden, vijf jaar later gevolgd door het tweede. Bij beide concilies was het CFON nauw betrokken. Hieruit kwamen de Standaardlijsten voort, waarin werd aangegeven welke soorten inheems zijn in ons land.^{14 15} Van der Maarel formuleerde een indeling van de frequentie van het voorkomen van de soorten in negen klassen (de zogenaamde uurhokfrequentieklassen)^{16 17} en de plantesoorten werden gerangschikt in ecologische groepen.^{16 18} Die indeling werd acht jaar later op een nieuwe leest geschoeid.²⁰ De florastatistieken ontstonden als bijdragen tot de evaluatie van natuurgebieden, als eerste van het kustgebied van Voorne.^{16 19} Tenslotte werd ook de vertrouwde indeling in floradistricten van Van Soest gewijzigd.²¹

Er was dus een grote floristische activiteit in die jaren. Bij het Rijksherbarium leidde dit tot uitbreiding van de staf met de aanstelling in 1973 van Holverda als botanisch medewerker. Ook in de sfeer van de overheid zowel landelijk als provinciaal zien we dat er in deze periode een grote belangstelling ontstaat voor allerlei basisgegevens op het gebied van natuur en milieu en dus ook voor floristische gegevens. Deze gegevens zijn immers noodzakelijk voor de beleidsvoering. Mennema had op de Paasvergadering van de CFON van 1968 gewezen op de grote onvolledigheid van de plantenkaartjes van het IVON en gezegd dat aanvulling met gegevens uit het herbarium en de literatuur dringend nodig was. Vooral door de inspanningen van Mennema en gesteund door het gunstige financiële klimaat van de overheid zijn er fondsen beschikbaar gekomen voor de samenstelling van de Atlas van de Nederlandse Flora. In de Atlas vinden we een monumentaal overzicht van de activiteiten van de Nederlandse floristen waarin de CFON een zeer groot aandeel heeft gehad.^{17 22 23}

In het begin van de tachtiger jaren trad er een hapering op in de floristische activiteit bij het Rijksherbarium, enerzijds als gevolg van de inspanningen bij het produceren van de Atlas, anderzijds als gevolg van ontwikkelingen bij de Nederlandse universiteiten. Aangezien het IVON in feite als aparte organisatie was verdwenen zou dit grote gevolgen kunnen hebben voor de hele floristiek in Nederland. Toen medio 1985 het project Atlas van de Nederlandse Flora voortijdig beëindigd leek te zijn, was de kater zeer groot. Als reactie hierop ontstond de wens om een nieuwe onafhankelijke floristische organisatie in het leven te roepen. Kort daarna echter werd Van der Meijden leider van de (kleine) onderzoekgroep Nederlandse Flora van het Rijksherbarium, en werd het floristisch onderzoek binnen het

Rijksherbarium opnieuw gestimuleerd. Het project Atlas van de Nederlandse Flora werd voltooid. Toch bleef de behoefte aan een los van het Rijksherbarium staande floristische organisatie bestaan. Met steun van het Rijksherbarium en het Centraal Bureau voor de Statistiek werd in 1988 de Stichting Floristisch Onderzoek Nederland (FLORON) opgericht. Hierbij speelde de KNBV weer een belangrijke rol met name de CBWF. Het waren immers vooral leden van deze laatstgenoemde commissie die het initiatief tot de oprichting van FLORON hebben genomen.²⁴

Het ziet er naar uit dat FLORON een nieuwe bloeiperiode inluidt in de geschiedenis van de Nederlandse floristiek. We besluiten nu de bespreking van de historie van de CFON en stappen over naar die van de CBWF. Daarna zullen we de motieven voor de fusie van 1990 bespreken.

2. De Commissie voor de Bescherming van de Wilde Flora

A. Voorgeschiedenis

Al lang beseftte men in de kringen van de Nederlandse floristen dat de plantenrijkdom van ons land achteruitging. Dat deze achteruitgang tot uitsterven kon leiden beseftte men in het eind van de vorige eeuw in sommige kringen heel duidelijk. Een goed voorbeeld hiervan geeft de pionier van de natuurbescherming in ons land Eli Heimans. Toen J.H. Bernink uit Denekamp op 24 april 1899 op het landgoed Singraven in zijn woonplaats de Schedegeelster (*Gagea spathacea*) als nieuwe soort voor ons land ontdekt had, stuurde hij hem onmiddellijk naar Heimans in Amsterdam. Deze antwoordde hem per brief al op 26 april. Uit deze brief komt het volgende citaat: "Ik feliciteer U met de mooie vondst. 't Is bepaald *G. spathacea*. Uw plant heb ik dadelijk geteekend en ze is al weg voor reproductie. Maar ... door 't goede kijken en manipuleren is ze niet meer voor kweeking geschikt. Daarom nog eens een beroep op uw fietsvaardigheid. Ga eens kijken of ge er mij nog een paar bezorgen kunt, *zonder de plant uit te roeien*; zeer waarschijnlijk staan er wel meer dan ge denkt; minstens 25 moeten er zijn al bloeien ze niet alle, anders laat maar staan. In het bericht voor de Levende Natuur noem ik Singraven liever niet voor ge mij bericht, dat er werkelijk geen gevaar voor uitroeien is. Is de bloeitijd al te ver heen, om met zekerheid het aantal te bepalen. noteer 't dan maar voor 't volgend jaar. onderzoek vooral of de *G. spathacea* vrucht zet. Dat doen de *Gagea*'s al niet graag, maar doet de nieuwe het, dan is er geen kou aan de lucht."⁹, p. 123

Het citaat spreekt voor zichzelf, maar is interessant door de populatiebiologische uitspraken die erin staan. Is 25 planten als grootte voor een populatie voldoende voor haar voortbestaan, zeker als de soort bloeit? Kun je van 25 planten er zonder bezwaar een paar, dit is al gauw 10–15%, uitgraven? We denken daar nu wel wat anders over, zeker als het zeldzame en bedreigde soorten betreft. Heimans is later van mening veranderd. Hij had in zijn leven veel verzameld en hij schrijft dan: "... die tijd is voorbij. Gelukkig? Dat mag, dat durf ik er niet bij te zeggen; dat was ook een goede en nuttige tijd; maar meer voor mij zelf dan voor de planten ..."⁹, p. 171

Over de achteruitgang van de flora werden op vergaderingen van de NBV voordrachten gehouden: in 1902 door dr. L. Vuyck, in 1904 door prof. Conwentz en in 1905 door dr. J.W.C. Goethart. In de voordracht van Goethart, die gehouden werd voor de Afdeling A van de NBV, werd de achteruitgang voor het eerst duidelijk gemaakt aan de hand van

bepaalde soorten. Het ging voornamelijk om planten van natte standplaatsen (venen en vochtige bossen), in het totaal 53 soorten. Hiervan zijn er nu 6 uit ons land verdwenen en 21 zijn bedreigd. De publicatie van deze gegevens in het Nederlands Kruidkundig Archief kan beschouwd worden als de eerste publicatie die een opsomming bevatte over de achteruitgang van soorten in ons land. Helaas waren er toen nog geen mogelijkheden om financiële middelen te werven en de publieke opinie te mobiliseren voor het behoud van de groeiplaatsen. De particuliere natuurbescherming moest nog van de grond komen evenals de bescherming van overheidswege. Bovendien ontbrak toen de ecologische kennis voor het beheer van de terreinen.²⁵

Ondertussen was er nog een andere ontwikkeling. In 1905 was er een verzoek binnengekomen van de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging om een of meer afgevaardigden te zenden naar een vergadering op 22 april 1905 in Artis, waar men wilde komen tot de stichting van een Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten. De directe aanleiding hiertoe was het voornemen van de gemeente Amsterdam om het stadsvuil te dumpen in het Naardermeer, waardoor dit schitterende natuurgebied verloren zou gaan. Men zocht samenwerking met verenigingen of organisaties voor het behoud van terreinen die uit wetenschappelijk of esthetisch oogpunt waarde hebben. Op de vergadering van de Afd. A, waar Goethart zijn voordracht hield, discussieerde men uitvoerig over het verzoek van de Natuurhistorische Vereniging. De (K)NNV wilde een breed samengestelde nieuwe vereniging met goede financiële mogelijkheden. Het bestuur van Afdeling A vreesde dat er in een dergelijke vereniging onvoldoende rekening zou worden gehouden met de belangen der botanie. Men was dus verre van enthousiast voor het voorstel van de Natuurhistorische Vereniging. Toch werd een voorstel aangenomen van prof. Moll dat luidde: "Wij zullen meegaan zover als dat mogelijk is." Goethart en Lotsy dachten dat voor de bescherming van de flora meestal andere terreinen in aanmerking zouden komen dan die, welke Natuurmonumenten zou willen kopen.¹

J.G. Sloff schreef in het eerste verslag van de CBWF over 1927 dat, hoewel de achteruitgang van de flora bij de Nederlandse floristen goed bekend was, zij er alleen maar over mopperden, doch dat men overigens alle actie overliet aan Natuurmonumenten. Men verleende slechts enige financiële steun.

B. Van oprichting tot fusie

Dit veranderde in 1927. Prof. Th. Weevers, die hoogleraar was in de plantenfysiologie (!) aan de Universiteit van Amsterdam, vatte de draad weer op en op de vergadering van de CFON hield hij zijn gehoor voor dat de NBV hierin een taak had. Men zou haar later niet mogen verwijten dat zij de verarming van de flora in ons land maar heeft laten begaan. Er werd besloten om aan de ledenvergadering van de NBV voor te stellen een commissie te vormen voor de bescherming van de wilde flora. Dit voorstel werd in 1927 aangenomen. Prof. Weevers werd de eerste voorzitter en J.G. Sloff de eerste secretaris. Zij zijn dit beiden lange tijd gebleven.

De eerste taak die men zich stelde was om een overzicht te verkrijgen van de verspreiding van de *zeldzame* planten. Hierdoor zou men kunnen nagaan welke soorten bescherming verdienen. Het zou vervolgens de taak van CBWF zijn om, in overleg met Natuurmonumenten, overheidsinstanties en particulieren, actie te gaan voeren voor het behoud van natuurterreinen.

De CBWF zette een inventarisatie op die na mondeling en schriftelijk overleg resulteerde in een lijst van 255 soorten hogere planten. Deze planten werden met de gegevens over hun verspreiding in een kaartstelsel vastgelegd. We kunnen deze lijst beschouwen als de voorloper van de FLORON-Rode Lijst.²⁶ Vrijwel alle soorten zijn in de huidige Rode Lijst opgenomen, 21 ervan zijn wellicht uit ons land verdwenen. Ook toen werden de opgaven van de vindplaatsen als strikt vertrouwelijk beschouwd. Sloff vermeldt in zijn eerste verslag van de CBWF dat er ook al enige praktische resultaten waren geboekt. Zo werd er medewerking verkregen voor het behoud van de *Erica-cinerea*-heide bij Malden. Hij vermeldt tevens dat enkele commissieleden door het geven van lezingen en het organiseren van tentoonstellingen zich beijerden om de noodzaak voor het behoud van de inlandse flora aan het grote publiek bekend te maken.

Het belang van de CBWF is vooral geweest dat bestuursleden belangrijke posities hadden in natuurbeschermingsorganisaties waarin zij de belangen van de wilde flora konden behartigen. Een goed voorbeeld hiervan is de al eerder genoemde prof. Th. Weevers. Toen het aantal natuurreservaten van Staatsbosbeheer zich uitbreidde, ontstond er behoefte aan deskundige wetenschappelijke begeleiding bij keuze en beheer van reservaten. Daarom is in 1934 de 'Commissie van Advies inzake de natuurmonumenten van het Staatsbosbeheer' opgericht. Weevers, die hierin namens de NBV zitting had, werd de eerste voorzitter; de commissie werd gewoonlijk de 'Commissie-Weevers' genoemd. Dit is voor de natuurbescherming een zeer belangrijke commissie geweest; hieruit is in 1946 de Natuurwetenschappelijke Commissie van de Natuurbeschermingsraad voortgekomen. Weevers was hiervan ook de eerste voorzitter (1946-1949). In deze periode was hij ook nog voorzitter van CBWF.

De Natuurwetenschappelijke Commissie heeft een zeer grote betekenis gehad binnen het overheidsbeleid op het gebied van de natuurbescherming, onder meer ten aanzien van adviezen over ruilverkavelingen.²⁷

De CBWF is ook betrokken geweest bij de stichting van het IVON in 1930. De secretaris van de Commissie, J.G. Sloff, werd benoemd namens de NBV in het bestuur van het IVON. Hij heeft in deze organisatie lange tijd een centrale rol vervuld.

Het jaar 1931 was voor de Commissie een belangrijk jaar. De Stroomverkoopmaatschappij van de Limburgse Staatsmijnen had plannen gemaakt om voor de electriciteitsopwekking twee waterbekkens aan te leggen in het Geuldal, een ter hoogte van Epen en een bij het Vijlenerbos. J. Heimans had gehoord van de plannen via de geoloog W.J. Jongmans en bracht ze over aan prof. Weevers, voorzitter van de NBV. Namens de NBV werd de behandeling van de zaak opgedragen aan de CBWF. De Commissie riep een groot aantal organisaties bijeen op een vergadering in Utrecht waar de plannen werden besproken. Deze vergadering was voor de natuurbescherming zeer belangrijk, omdat hieruit de Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming is voortgekomen. De Contact-Commissie heeft ruim 40 jaar een centrale positie ingenomen in de strijd voor natuur- en landschapsbehoud. De plannen van de Limburgse Staatsmijnen waren gelukkig al snel (1933) van de baan.^{5 28}

Later (1972) is mede uit de Contact-Commissie de 'Stichting Natuur en Milieu' voortgekomen.⁵

Prof. Weevers is ook belangrijk geweest bij de totstandkoming van een regeling die een rem zette op de werkverschaffing in natuurgebieden. De jaren '30 waren de moeilijke jaren van de economische crisis, die gepaard ging met grote armoede. Dit leidde tot het fenomeen werkverschaffing en verlies van natuurterreinen. Het was een van de grootste problemen

van de natuurbescherming in die dagen. Alleen in de jaren 1938 en 1939 werd per jaar ca. 10.000 ha 'woeste grond' ontgonnen en dit was een ramp voor natuur en landschap.

In 1940 had de Commissie-Weevers het voor elkaar gekregen dat slechts dan cultuurtechnische werken van regeringswege uitgevoerd of geldelijk gesteund mochten worden, wanneer door de minister van Economische Zaken en die van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen was verklaard dat hiertegen geen bezwaar bestond uit het oogpunt van natuurbescherming en landschapsschoon. Dit zette een rem op de ontginning van woeste gronden.⁵ Weevers is ook betrokken geweest bij het opstellen van een lijst van alle natuurgebieden waarin het uitvoeren van werken, zonder voorafgaande melding bij de Rijksdienst voor het Nationale Plan, verboden werd. Dit was het Besluit bescherming natuurgebieden (1942). De lijst bevatte 333 terreinen in Nederland met uitzondering van Zuid-Limburg.²⁶

De CBWF is ook actief geweest op het gebied van praktische natuurbescherming. Dit was het geval in 1933 toen de vindplaats van het Klimopklokje (*Wahlenbergia hederacea*) in de omgeving van Tubbergen teruggevonden was. Op voorstel van de CBWF heeft het bestuur der NBV besloten het kleine moerassige heideterreintje te pachten en aldus geschiedde. Later dreigden er ontginningsplannen die tenslotte uitgevoerd werden, waarna het Klimopklokje verdween. Een tweede geval was in Zuid-Limburg. Alweer op advies van CBWF heeft de NBV in 1938 de helling van de Bemelerberg met de zo belangrijke Mesobrometum-vegetatie gepacht van de gemeente Bemelen. Ook dit heeft niet geleid tot blijven-de bescherming, want later is de pacht aan de vereniging opgezegd.⁵

In het verslag van de CBWF van 1956 vermeldt de secretaris dat het lid van de CBWF, dr. V. Westhoff, een lijst heeft samengesteld van plantesoorten die in Nederland zeldzaam zijn en die met verdere achteruitgang worden bedreigd. Het was de bedoeling om in samenwerking met Rijksherbarium en RIVON (het huidige Rijksinstituut voor Natuurbeheer) de lijst verder uit te werken. Dit was van veel belang, omdat bescherming van zeldzame soorten in het kader van de Natuurbeschermingswet alleen mogelijk zou zijn wanneer volledige gegevens over de achteruitgang en de huidige verspreiding ter beschikking stonden. Westhoff stelde de lijst samen ten behoeve van zijn publicatie over de verarming van flora en vegetatie in het gedenkboek van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland ('Vijftig jaar natuurbescherming in Nederland'). Het was het eerste uitvoerige overzichtsartikel waarin de achteruitgang van de flora getalsmatig werd bewerkt. Later zijn er nog meer overzichtsartikelen over de achteruitgang geschreven, maar die hadden alle het nadeel dat ze op voorlopige en min of meer intuïtieve gegevens beruisten.²⁶ Dit geldt voor de lijst in *Wilde Planten* 1,²⁸ voor de soorten uit het Besluit Beschermd inheemse plantesoorten²⁹ en voor de lijst van de Natuurwetenschappelijke Commissie van de Natuurbeschermingsraad uit 1984.³⁰ Dit veranderde toen de Atlas van de Nederlandse Flora verscheen en een meer betrouwbare statistische bewerking mogelijk werd. Het recente overzicht van Westhoff en Weeda³¹ is op de Atlas gebaseerd.

Bij het doorlezen van de jaarverslagen van de CBWF ontstaat niet altijd een opwekkend beeld. De oorzaak hiervan wordt duidelijk geformuleerd in het jaarverslag van 1948. Hierin staat: "De beschermingscommissie van de Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging is, evenals de laatste jaren, in 1948 slechts weinig op de voorgrond getreden. De Natuurbeschermingsraad, de Contactcommissie en tegenwoordig ook de afdeling Natuur-landschapsbescherming van het Staatsbosbeheer komen bij de betrokken instanties reeds met dezelfde argumenten die wij hebben, maar bovendien met degene die uit andere gezichtshoeken ten bate van de natuurbescherming te maken hebben. Niet, dat deze tezamen altijd veel succes hebben. Lang niet!"

Het komt er dus op neer dat de taak van de CBWF voor een belangrijk deel werd vervuld door grote natuurbeschermingsinstanties. Ook in de volgende jaarverslagen komt dit telkens naar voren. De belangen van de botanie werden vaak, zoals we hebben gezien, door leden van de CBWF, die in de natuurbeschermingsinstanties zaten, behartigd.

In het jaarverslag van 1948 wordt ook gesproken van een toenemend gebruik van pesticiden, die de plantengroei van slootkanten, dijkbermen en akkers bedreigen. Dit thema komt herhaaldelijk in de verslagen terug.

Prof. F.P. Jonker zegt in zijn feestrede, ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan van de KNBV in 1970 over de CBWF het volgende:

“De CBWF maakt de indruk aan uitsterven toe te zijn; zij heeft haar secundaire diktegroei volkomen verloren en is tot een teer kruidje geworden. Natuurbescherming en natuurbeheer zijn juist thans zeer belangrijk, maar dat is gemeengoed geworden en een dusdanig algemeen belang dat de behartiging hiervan in handen is geraakt van andere instanties, ten dele staatsinstellingen, die hiertoe over een budget beschikken. De taak van deze commissie is dan ook hoofdzakelijk geworden het aandragen van feiten en gegevens en speciaal het wijzen op het al of niet van wetenschappelijk belang zijn van deze feiten en gegevens; en daarom geloof ik toch dat we deze commissie niet kunnen missen.”⁶

Een dieptepunt in het bestaan van de Commissie was in 1976. Er kwam toen het voorstel van het bestuur van de KNBV om de CBWF bij gebrek aan activiteiten op te heffen. De Commissie heeft afwijzend op het voorstel gereageerd. Er zijn weliswaar verscheidene instanties die zich op het vlak van de Commissie bewegen, en dikwijls met meer gezag, maar het argument was dat het mogelijk moet blijven om het probleem ‘bescherming van de wilde flora’ bespreekbaar te houden binnen de KNBV. Vooral de voorlichtende kant van de bescherming van de wilde flora zag men als een belangrijke taak voor de CBWF. De commissie wilde dit doel onder meer bereiken door voortaan eenmaal per jaar een vergadering bijeen te roepen om de bescherming van de flora te bespreken. Dit geschiedde, en op de themadagen die werden georganiseerd (meestal halve-dag bijeenkomsten), werden er uiteenlopende onderwerpen behandeld zoals: ‘De landelijke achteruitgang van de wilde flora’ (1978), ‘De achteruitgang van de floristische rijkdom van vochtige graslanden’ (1979), ‘De verarming van de akkeronkruidflora’ (1982), ‘De introductie van soorten in relatie tot natuurbouw’ (1983), ‘De bedreiging en bescherming van lagere planten in Nederland’ (1984) en ‘Is de flora van de stad aan bescherming toe?’ (1986). De themadagen werden goed bezocht. Een hoogtepunt was 1985. Toen vierde het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg haar 75-jarig bestaan. In samenwerking met de CBWF en het Natuurhistorisch Museum Maastricht is er te Maastricht op 2 en 3 mei 1985 een tweedaags internationaal symposium georganiseerd over de bedreigingen van de wilde flora en de beschermende maatregelen die nu van kracht zijn. Het thema was: Wilde flora bedreigd! Beschermd?³² De resultaten werden gepubliceerd (1985) en aangeboden aan de Voorzitter van de Natuurbeschermingsraad H.J.L. Vonhoff. In het algemeen ondersteunde de Raad de aanbevelingen uit het symposiumverslag en zij heeft de Minister van Landbouw en Visserij verzocht om de aanbevelingen op te vatten als een advies ten behoeve van de beleidsontwikkeling op het terrein van de bescherming van (bedreigde) plantesoorten. Dit was dus een belangrijk resultaat van het symposium.

Intussen had de CBWF in 1983 commentaar geleverd op de concept voorstellen voor herziening van de Lijst van Beschermd Planten in Nederland, opgesteld door een werkgroep van de Natuurwetenschappelijke Commissie van de Natuurbeschermingsraad³⁰ en in 1986 had ze meegewerkt aan het opstellen van een soortbeschermingsplan voor zeldzame,

bedreigde muurplanten, dat een initiatief was van de Directie Natuur, Milieu en Fauna-beheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij.

Recent heeft de CBWF initiatieven gesteund voor de bescherming van de flora van de Westduinen bij Ouddorp (1986) en van stinzenplanten bij de restauratie van het landgoed Lemsterdinge in de gemeente Eelde (1987).

3. De fusie

Zoals in de inleiding is gezegd waren er in de laatste jaren ontwikkelingen die de bundeling van krachten van de twee nauw verwante floristische commissies wenselijk maakten. We denken hierbij allereerst aan de convergente evolutie die heeft plaats gevonden met betrekking tot de werkterreinen van beide commissies. Veel onderzoek aan onze flora (CFON-activiteit) is zich gaan richten op de zeldzame en bedreigde soorten (CBWF-activiteit). Hierdoor zijn de grenzen tussen CFON en CBWF vervaagd. Dit was een van de belangrijkste argumenten voor fusie.

Een ander argument vormen de vergaderingen van de commissies. We zullen dit praktische punt wat verder uitwerken. We kunnen de vergaderingen indelen in twee typen. In de eerste plaats zijn er de bijeenkomsten waarop een aantal korte voordrachten worden gehouden die onderling geen samenhang vertonen. Deze bijeenkomsten worden wel varia-vergaderingen genoemd (v). Daarnaast zijn er de thema-vergaderingen (t), waarbij enkele sprekers worden uitgenodigd om één bepaald thema vanuit hun deskundigheid te belichten. De v-vergaderingen zijn heel oud en gaan terug tot de begintijd van de vereniging.

aantal bezoekers

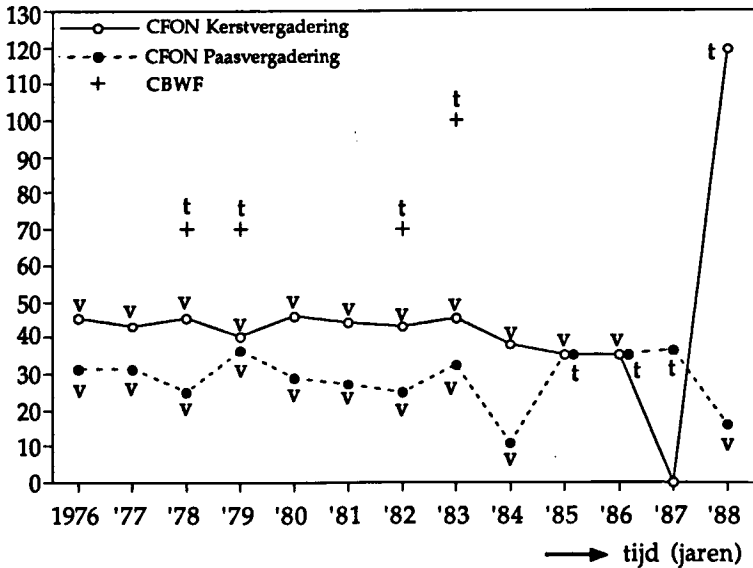

Fig. 1. Aantal bezoekers van de vergaderingen van de CFON en CBWF in de jaren 1976-1988. v = varia-vergadering; t = thema-vergadering.

In figuur 1 is het aantal bezoekers aan de bijeenkomsten van de CFON en de CBWF over de periode 1976–1988 weergegeven. De CFON-vergaderingen worden volgens traditie rond Kerstmis en Pasen gehouden. Uit de figuur blijkt duidelijk dat de kerstvergaderingen altijd veel beter zijn bezocht dan de paasvergaderingen. Het waren vrijwel alle v-vergaderingen. De paasbijeenkomst van 1984 was zo slecht bezocht dat de commissie het besluit heeft genomen om over te stappen op t-vergaderingen rond Pasen. Dit resulteerde in een duidelijke toename van het aantal bezoekers aan deze vergaderingen in de periode 1985–1987. Toen er in 1988 geen t-vergadering was daalde het aantal weer. De v-vergaderingen rond Kerst vertonen ook een dalende tendens vanaf 1983, terwijl de vergadering van Kerst 1987 bij gebrek aan belangstelling werd afgelast. In 1988 was de kerstvergadering gewijd aan FLORON en had daardoor een grote opkomst (119). De bijeenkomsten van de CBWF beginnen eerst in 1978 (na het voorstel van 1976 van het bestuur van de KNBV om de CBWF op te heffen) en zijn altijd t-vergaderingen geweest. Zij werden goed bezocht, in het algemeen veel beter dan die van de CFON. De conclusie uit figuur 1 is dus dat t-vergaderingen het veel beter doen dan v-bijeenkomsten.

Wanneer de CFON en de CBWF voornamelijk t-vergaderingen zouden gaan organiseren, dan ligt het voor de hand om dit gezamenlijk te doen, gezien de eerder genoemde overlap in het werkterrein. Daarbij komt dat themadagen van de commissie (organisatie) en de sprekers (voorbereiding) veel werk vragen dat alleen de moeite loont als er een behoorlijke opkomst is. Ook het floristisch draagvlak maakt fusie dus wenselijk.

Volgens artikel 22 van het Huishoudelijk Reglement is de CBWF belast met het verzamelen van de gegevens, die nodig zijn tot het voorbereiden van maatregelen tot bescherming van de wilde flora. Ook deze taak vraagt om een zo breed mogelijk floristisch draagvlak. CFON en CBWF waren het op grond van genoemde argumenten snel eens over fusie. Zij hebben het bestuur van de KNBV dan ook voorgesteld om een nieuwe commissie in het leven te roepen met als naam: Commissie voor het Onderzoek en het Behoud van de Wilde Flora (COBWF). De nieuwe commissie ziet het als haar taak om het onderzoek van de Nederlandse flora te bevorderen en om voorlichting en adviezen te geven over de bedreigde wilde flora. In het bijzonder is van belang het onderzoek naar de toestand van de bedreigde soorten en hun populaties vooral met het oog op hun behoud en beheer. De commissie zal zonnodig in overeenstemming met het bestuur van de KNBV acties voeren ten behoeve van het behoud van plantesoorten. De ledenvergadering van de KNBV van mei 1990 ging met het fusievoorstel akkoord en zo is de nieuwe commissie tot stand gekomen.

In de nieuwe naam zijn de belangrijkste elementen van de namen van de oude commissies opgenomen namelijk het onderzoek en het behoud (bescherming) van de wilde flora. Dit betekent dat de nieuwe commissie de tradities van de oude wil voortzetten, maar nu gebundeld en op eigentijdse wijze. Praktisch gezien zal de COBWF doorgaan met het organiseren van themadagen en variavergaderingen, excursies en andere activiteiten. Overleg over excursies met FLORON zal nodig zijn, omdat deze organisatie erg actief is op dit punt.

Vroeger was vooral CFON erg actief in het verzamelen van veldgegevens, zij was modern uitgedrukt een P(articuliere) G(egevens verzamelende) O(rganisatie). Zij is dit nu niet meer, deze PGO-functie wordt nu vervuld door FLORON.

Het eerste optreden van de COBWF naar buiten toe was de organisatie van een themadag met als titel: 'Respect voor de natuur. Theorie en praktijk'. Dit was een goede start!

Het is te hopen dat de nieuwe commissie, evenals in het verleden de 'oude' commissies, enthousiaste steun van de floristen uit ons land zal blijven ontvangen.

1. W.H. Wachter, 1947. De Nederlandsche Botanische Vereniging 1845–1945, Ned. Kruidk. Arch. 55: 12–116.
2. P. Smit, 1971. Van floristiek tot moleculaire biologie: 125 jaren Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging. Jaarboek KNBV 1970: 117–135.
3. P. Jansen, 1947. Commissie voor het Floristisch Onderzoek van Nederland. Ned. Kruidk. Arch. 55: 123–124.
4. J.L. van Soest, 1947. Commissie voor het Botanisch onderzoek van de Zuiderzee en omgeving. Ned. Kruidk. Arch. 55: 124–126.
5. Th. Weevers, 1947. Commissie tot Bescherming der wilde Flora. Ned. Kruidk. Arch. 55: 126–130.
6. F.P. Jonker, 1971. De plaats van de Koninklijke Nederlandse Botanische Vereniging in heden en toekomst. Jaarboek KNBV 1970: 137–149.
7. Jaarverslagen KNBV. Tot 1951 gepubliceerd in het Nederlands Kruidkundig Archief; van 1952–1977 verschenen als aparte Jaarboeken van de KNBV; van 1978–1988 in Vakblad voor Biologen: 1979 (13), 1980 (14), 1981 (13), 1982 (11), 1983 (13), 1984 (9), 1986 (3), 1987 (12), 1988 (2); in Biovisie: 1989 (7), 1990 (3).
8. F.A. Stafleu, 1971. 125 jaar Botanische Vereniging. Jaarboek KNBV 1970: 85–95.
9. F.J. Brouwer, 1958. Leven en werken van E. Heimans en de opbloei der natuurstudie in Nederland in het begin van de twintigste eeuw. Groningen.
10. E.J. Weeda, 1980. Over de betrouwbaarheid van oude literatuurgegevens betreffende de Nederlandse flora (1550–1580). In: J. Mennema et al. (red.), 1980. Atlas van de Nederlandse Flora 1. Amsterdam: 26–29.
11. J. Mennema, 1979. The Rijksherbarium and its contribution to the research on the Netherlands and European flora. *Blumea* 25: 115–119.
12. P. Smit & B.J.M. Verschoof, 1980. De geschiedenis van het plantengeografisch onderzoek in Nederland, in het bijzonder van het IVON. In: J. Mennema et al. (red.), 1980. Atlas van de Nederlandse Flora 1. Amsterdam: 18–25.
13. J. Mennema, 1979. 150 jaar Rijksherbarium en 25 jaar afdeling Nederlandse Flora. *Gorteria* 9: 195–204.
14. E.J.M. Arnolds & R. van der Meijden, 1976. Standaardlijst van de Nederlandse flora 1975. Leiden.
15. R. van der Meijden, E.J.M. Arnolds, F. Adema, E.J. Weeda & C.L. Plate, 1983. Standaardlijst van de Nederlandse flora 1983. Leiden.
16. E.E. van der Maarel, 1971. Florastatistieken als bijdrage tot de evaluatie van natuurgebieden. *Gorteria* 5: 176–188.
17. J. Mennema, A.J. Quené-Boterenbrood & C.L. Plate (red.), 1980. Atlas van de Nederlandse Flora 1. Amsterdam.
18. E.J.M. Arnolds & E.E. van der Maarel, 1979. De oecologische groepen in de Standaardlijst van de Nederlandse flora 1975. *Gorteria* 9: 303–312.
19. M.J. Adriani & E.E. van der Maarel, 1968. Voorne in de branding. Oostvoorne.
20. J. Runhaar, C.L.G. Groen, R. van der Meijden & R.A.M. Stevers, 1987. Een nieuwe indeling in ecologische groepen binnen de Nederlandse flora. *Gorteria* 13: 276–359.
21. E.J. Weeda, 1989. Een gewijzigde indeling van Nederland in floradistricten. *Gorteria* 15: 119–126.
22. J. Mennema, A.J. Quené-Boterenbrood & C.L. Plate (red.), 1985. Atlas van de Nederlandse Flora 2. Utrecht.
23. R. van der Meijden, C.L. Plate & E.J. Weeda, 1989. Atlas van de Nederlandse flora 3. Leiden.
24. FLORON: naar een nieuwe organisatie voor het floristisch onderzoek van Nederland. Redactioneel stuk in *Gorteria* 14: 123–130, 1988.
25. E.J. Weeda, 1985. Veranderingen in het voorkomen van vaatplanten in Nederland. In: J. Mennema et al. (red.), 1985. Atlas van de Nederlandse flora 2. Utrecht.
26. E.J. Weeda, R. van der Meijden & P.A. Bakker, 1990. FLORON-Rode Lijst 1990. *Gorteria* 16: 2–26.
27. H.P. Gorter, 1986. Ruimte voor natuur. 's-Graveland.
28. V. Westhoff, P.A. Bakker, C.G. van Leeuwen & E.E. van der Voo, 1970. Wilde Planten 1. Amsterdam.
29. Besluit Beschermde inheemse plantesoorten. Staatsblad 18 oktober 1973, nr. 487.
30. Natuurbeschermingsraad, 1984. Herziening besluiten beschermde inheemse plante- en diersoorten. Utrecht.
31. V. Westhoff & E.J. Weeda, 1984. De achteruitgang van de Nederlandse flora sinds het begin van deze eeuw. *Natuur en Milieu* 8 (7/8): 8–17.
32. Anonymus, 1985. Wilde flora bedreigd! Beschermd? *Publ. Natuurhist. Genootsch. Limburg* 35 (3–4): 1–68.